

6. Ермолаева-Томина Л. Б. Исследование факторов, детерминирующих индивидуальные различия в проявлении творческой активности: Психология творчества / Л. Б. Ермолаева-Томина. М., 1990. С. 117–130.
7. Жердева М. М. Особенности развития креативных способностей в старшем школьном возрасте / М. М. Жердева. // Ананьевские чтения, 2005: Материалы научно-практической конференции. СПб., 2005. С. 462–464.
8. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин.: Питер; СПб.; 2009
9. Как определить и развить способности ребёнка [Текст] / Сост. В. М. Воскобойников. - СПб.: РЕСПЕКС, 1996. - 432 с.
10. Нечаев Н. Н. Очеловечивание творчества: проблемы и перспективы / Н. Н. Нечаев // Вопросы психологии. 2006. № 3. С. 3–26.
11. Олехнович М.О. Творческий потенциал интеллектуального уровня ребенка / М. О. Олехнович // Ананьевские чтения, 1997: тезисы научно-практической конференции. СПб., 1997. С. 98-100.
12. Павлов В. А. Условия актуализации творческого потенциала при решении задач-головоломок / В. А. Павлов // Ананьевские чтения, 2005: Материалы научно-практической конференции. СПб., 2005. С. 47–48.
13. Пономарев Я. А. Психология творчества / Я. А. Пономарев. М., 1976.
14. Пономарев Я. А. Психология творчества: Тенденции развития психологической науки/ Я. А. Пономарев. М., 1988.
15. Солдатова Е. А. Креативность в структуре личности / Е. А. Солдатова: Автореф. дис. канд. наук. СПб., 1996.

Хита Олена

### **Проблема комунікативної компетентності студентів**

Поняття компетентність в останні десятиріччя виступило в якості предмету багатостороннього міждисциплінарного дослідження, яке потребує розширення його психологічного трактування. Комунікативна компетентність визначається на основі мовних можливостей набуття і використання мовних засобів формулювання думки, що формуються за життя. Це соціокультурно обумовлена якість людини. Вона реалізує вищу психологічну функцію людини – комунікативну.

У психології визначено структуру комунікативної компетентності: знання, уміння, досвід, емоційно-вольову регуляцію і готовність до втілення її в реальності. Це, звичайно, і лексикон (тезариус), правила сумісності слів та граматичне оформлення речень, інший – узус і норма розуміння

висловлювань і тексту в різних умовах спілкування, як сформований досвід, потім розуміння і сприймання спілкування, що визначає включення людини в спілкування та можливість адекватного включення в будь-якій ситуації. Тому у зв'язку з прогресивним станом суспільства, комп'ютеризацією та наявністю віртуального спілкування постає проблема реального спілкування та наявності у молодих спеціалістів, що закінчили ВНЗ, професійної комунікативної компетентності.

Проблемою комунікативної компетентності займалися такі психологи та педагоги, як: Е. Жоржом, М. Обозова, О. Бадалов, Л. Мітіна, П. Гордон, Г. Шелехова, О. Леонтєв, Л. Дьоміна, Б. Ананьєва, В. Давидова та ін.

В буденному житті комунікативну компетентність можна трактувати як здатність спілкування, здатність вступати в контакт. Насправді ж перелік рис комунікабельної людини набагато ширший. За словами автора книги «Самовчитель спілкування», Пітера Томсона, людина стала головним суб'єктом на землі лише завдяки мові, вмінню спілкуватись з іншими [2, с. 80]. Значну увагу питанню комунікативної компетентності приділяв А. Добрович і його науковий доробок надзвичайно важливий для прогресивного розвитку цього питання та проблематики. Він склав опитувальник на основі якого можна було б визначити комунікабельність людини. Зарубіжний вчений Роберт Розенталь, психолог Гарвардського університету провів експерименти, що показали зв'язок між IQ та вмінням спілкуватись [2, с. 83] і дійшов висновку про те, що аби стати комунікабельною людиною, потрібно займатися самовдосконаленням своєї особистості, всіх здібностей, пізнавати себе та інших.

В теорії Е. Дісі та Р. Райана компетентність обґрунтована як одна з базових потреб особистості, задоволення яких обумовлює відчуття особистого впливу – здатність людини шляхом власних зусиль отримувати задоволення від діяльності та життя [9, с. 39].

У працях зарубіжних та вітчизняних дослідників докладно висвітлено характеристики компетентності. Зокрема, В. Бочелюк та В. Зарицька виділили наступні: здатність застосовувати знання, досвід відповідно до життєвої ситуації, здатність до безпосереднього самовдосконалення [9, с. 40].

На думку Т. Хомош компетентність характеризує здатність особистості до самореалізації через уміння комунікації. Водночас Ж. Перре визначає компетентність, як сукупність навичок, що допомагають людині опанувати нові ситуації [8, с. 27].

А. Бішоф та К. Бішоф вважають компетентність сильною стороною особистості і надають перелік сфер її впливу, такі як: індивідуальність, професіоналізм, соціальна поведінка, організаторські здібності [9, с. 41].

Зарубіжні дослідники зауважили, що компетентність особистості визначають ключові компетенції. До яких відносять: уміння навчатись, здійснювати пошук інформації (робити висновки), міркувати (критично ставитись до інформації), вміння приймати рішення, вміння організовувати

роботу, вміння адаптуватись до різних умов. Цей перелік через деякий час підтвердили К. Роджерс та Д. Фрейберг.

В Україні комунікативну компетентність досліджував В. Циба. Серед ключових компетенцій дослідник виділив: здатність до свідомого визначення напрямку свого розвитку, відповідальне ставлення до життя, вміння будувати життя за власним проектом, культуру життя (міра гуманізму, норм), уміння користуватись власним соціальним досвідом, знання способів спілкування та поведінкової саморегуляції [9, с. 45].

Комунікативна компетентність особистості не виникає, вона формується. У працях Л. М. Мітіної [6] виокремлено чотири стадії оптимізації особистості і поведінки людини: підготовчу, усвідомлення, переоцінку, дію. Найбільш ефективним способом розвитку комунікативної компетентності, за Л. М. Мітіною є тренінг, який підвищує самопізнання, формує умови організації оптимального спілкування. Психологічними умовами розвитку комунікативної компетентності є усвідомлення необхідності підвищення своєї загальнолюдської компетентності. Постійна праця буде сприяти вмінню особистості систематично і ефективно будувати міжособистісне спілкування. Компетентність в спілкуванні передбачає готовність і уміння будувати контакт.

Важливість проблеми формування в людини комунікативної компетентності розглядалось у працях Ш. Амонашвілі, Б. Ананьєва, В. Давидова, Ю. Ємельянова, О. Леонтьєва, Р. Кємова, Л. Яковлевої [1, с. 52].

Термін «компетентність» характеризує більш складну, ніж грамотність, систему дій, яка водночас вміщує інші компоненти дії, що забезпечують досягнення бажаного результату і відповідність вимогам суспільства.

На розв'язання проблем у цій сфері спрямовані зусилля науковців і практиків, які досліджують проблеми компетентності особистості в освіті (Бібік Н., Борисов П., Дахін О., Савченко О., Шилов С.) [3, с. 53].

Поняття компетентність не зводиться тільки до знань і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості. Компетентність – це загальна здатність людини, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню [3]. У «Словнику іншомовних слів» за редакцією О. Мельничука компетентність визначається, як поінформованість, обізнаність, авторитетність [4, с. 224]. Компетентний підхід, на думку В. Болтова і В. Серікова, визначає пріоритетним не поінформованість учня, а вміння вирішувати проблеми [5, с. 100]. Необхідність у спілкуванні може бути викликана різними потребами: бажанням зняти внутрішнє напруження чи занепокоєння, почути схвальну думку. Компетентність сприяє усвідомленню особистістю власної здатності ефективно взаємодіяти з оточенням [3, с. 54].

Комунікативна компетентність характеризується низкою здатностей людини, що виявляються у швидкості, глибині й міцності оволодіння засобами і прийомами мовленнєвої діяльності. Це вміння слухати,

сприймати і відтворювати. Мотивація навчання має вирішальне значення в його здійсненні. О. М. Леонтьєв [7, с. 94] розглядає мотивацію як внутрішню пружинну дію, як складний механізм, який співвідносить вплив зовнішніх, для особистості чинників, із внутрішніми властивостями людини, як спрямовану спонуку і регулятор дії, як сукупність спонукань. Формування комунікативної компетентності вимагає переорієнтації вчителя на особистісно-діяльнісну модель взаємодії з учнями. Це передбачає активне залучення до пошукової навчально-пізнавальної діяльності, організованої на основі внутрішньої мотивації, організацією спільної діяльності, забезпечення ділового спілкування.

Комунікативна компетентність, на думку Н. Н. Обозова [5, с. 101], в своїй основі може бути визначена в двох аспектах: як орієнтованість особистості в різноманітних ситуаціях спілкування, що ґрунтується на знаннях та чуттєвому досвіду, і як можливість ефективно взаємодіяти з навколишніми завдяки розумінню себе та інших за постійної зміни психічного стану, міжособистісних відносин і умов соціального середовища. Комунікативну компетентність не можна приймати за константу особистісної характеристики і уявляти її як замкнутий індивідуальний досвід. Комунікативна компетентність підвищується разом з опануванням культурних, соціально – моральних еталонів і закономірностей соціального життя.

Таким чином, з метою визначення чинників та особливостей комунікативної компетентності студента нами було сплановано та проведена психолого-педагогічна робота. Були використані такі методики: діагностика міжособистісних відносин А. А. Рукавішнікова, методика оцінки комунікативних та організаторських здібностей особистості (КОЗ), методика групової оцінки особистості (ГОЛ).

Отримані результати дозволяють зробити висновки: 1) комунікативна компетентність є складноструктурним явищем, рівень розвитку якого залежить від особливостей самооцінки, рівня рефлексії, здібностей, соціального статусу в колективі, 2) серед студентів наявні різні рівні комунікативної компетентності (з низьким, середнім та високим), студенти з низьким рівнем комунікативної компетентності потребують психолого-педагогічної допомоги та корекції. Останнє є необхідною умовою успішної їх самореалізації та подальшого особистісного розвитку.

### Література

1. Васильківська Г. Формування комунікативної компетентності / Г. Васильківська // Українська мова і література. – 2012. – №2. – С. 52-57.
2. Головна І. Комунікабельний человек кто он? / І. Головна // Новый коллегіум. – 2000. – № – 5-6. – С. 80-83.

3. Засурский А. Массовая коммуникация в современном мире / А. Засурский // Вестник Московского университета. – 1999. – №3. – С. 174-179.
4. Ніколаєвська А. Спілкування як соціально-психологічний феномен / А. Ніколаєвська // Соціальна психологія. – 2008. – №2. – С. 123-168.
5. Тесленко В. Формирование и развитие коммуникативной компетентности / В. Тесленко // Психология обучения. – 2011. – №7. – С. 98-108.
6. Попова А. Развитие коммуникативной компетенции учащихся / А. Попова // Психология и школа. – 2007. – №2. – С. 86-93.
7. Федорчук В. Комунікативна компетентність / В. Федорчук. – К: Просвіта, 2007. – 128 с.
8. Цагалова В. Социология коммуникации как учебная дисциплина / В. Цагалова // Вестник Московского университета. – 1999. – №3. – С. 27-33.
9. Штепа О. Особливості загальної компетентності та її діагностика / О. Штепа // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – №10. – С. 39-48.

**Логвиненко Ю.С.**

### **Дослідження взаємозв'язку агресивності та рівня інтелекту**

На сьогоднішній день в Україні спостерігається соціальна нестабільність, деформація сімейних стосунків, різке розшарування населення за економічним статусом, безробіття та інші негативні тенденції в розвитку суспільства. Засоби масової інформації нерідко пропагують насильство і цим впливають на розвиток агресивних тенденцій в поведінці молоді, зокрема підлітків.

Агресія впливає на розвиток особистості, формування моделей соціальної поведінки, здійснює вплив на різноманітні сфери особистості, зокрема на інтелектуальне становлення дитини. При цьому дуже часто спостерігаються прояви агресивності в освітньому процесі. В підлітків можна спостерігати прояви протесту при виконання учбових завдань. Для деяких учнів характерна невірноваженість, конфліктність, демонстративна невдоволеність. Все це негативно відображається на ефективності навчально – виховного процесу та інтелектуального розвитку учнів.

В зарубіжній психології існує декілька теорій, в яких досліджувалася агресивність, а саме теорії фрустрацій Л.Берковиця, Н. Міллера, Дж. Долларда; інстинктивіські теорії, які беруть свій початок від З. Фрейда, К. Лоуренса та інших. В вітчизняній психології дану проблему розглядали С.Колосова, І. Фурманов, Н. Алікіна, П. Ковальова та інші.